

Universiteit
Leiden

Onderzoeksrapport

Evaluatie van de pilot ‘Schuldenzorgvrij uit detentie’

Universiteit Leiden, afdeling Strafrecht & Criminologie

Hogeschool Utrecht, lectoraten Werken in Justitieel Kader en Schulden en Incasso

November 2024

Dr. Rosa Koenraadt

Dr. Gercoline van Beek

Shu Lin Yeng, MSc.

Thijs Rijkhoek, Msc.

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
1. Inleiding	6
1.1 Achtergrond schuldenproblematiek en criminaliteit	7
1.2 Schuldhulpverlening in Nederland.....	10
1.3 Aanpak schulden in detentie	11
1.4 Pilot ‘Schuldenvrij uit detentie’	14
1.5 Onderzoeksvragen	17
2. Methoden.....	19
2.1 Databronnen.....	19
2.2 Datamanagement	22
3. Resultaten.....	24
3.1 Aard en omvang schulden in detentie.....	24
3.2 Schuldhulpverleningssituatie voor de introductie van de pilot.....	27
3.3 Instroom pilot.....	29
3.4 Algemene ervaringen pilot	31
3.5 Succesfactoren	32
3.6 Aandachtspunten.....	36
4. Conclusies.....	40
5. Aanbevelingen.....	44
5.1 Verbreding van de pilot	44
5.2 Aanstelling van een vaste schuldregelaar	44
5.3 Verdere definiëring van inzet schuldhulpverlening.....	45
Literatuurlijst	46

Samenvatting

Elk jaar keren in Nederland tienduizenden gedetineerde personen terug vanuit detentie in de samenleving. Eén van de leefgebieden waarop in de begeleiding tijdens detentie dient te worden gefocust, is schulden. Ondanks dat veel gedetineerde personen kampen met (complexe) schulden wordt hieraan in de praktijk echter relatief weinig aandacht besteed en is er nog weinig inzicht in hoe al tijdens detentie effectieve begeleiding bij schulden kan worden geboden aan gedetineerde personen.

Dit onderzoek is een evaluatie van de pilot ‘Schuldenvrij uit detentie’ van de gemeente Den Haag die heeft plaatsgevonden in PI Alphen aan den Rijn. In deze pilot is onderzocht wat de ervaringen zijn indien al tijdens detentie wordt beginnen met het regelen van schulden van gedetineerde personen en wat daarbij knelpunten en succesfactoren zijn. De volgende hoofdvraag stond daarbij centraal: *Hoe wordt de uitvoer van de pilot ‘Schuldenvrij uit detentie’ ervaren en wat zijn belangrijke succesfactoren en aandachtspunten bij de uitvoer van de pilot?*

Om deze hoofdvraag te beantwoorden zijn de volgende methoden gehanteerd: i) in totaal 23 halfgestructureerde individuele diepte-interviews met deelnemers aan de pilot (N=5), medewerkers van PI Alphen aan den Rijn (N=5), de gemeente Den Haag (N=10), de reclassering (N=2) en het ministerie van Justitie en Veiligheid (N=1); ii) observatie van 2 reflectiesessies; en iii) analyse van 159 D&R-plannen

Op basis van deze methoden is gekomen tot de volgende antwoorden op de deelvragen:

1. *Wat is de aard en omvang van de schuldenproblematiek bij gedetineerde personen in PI Alphen aan den Rijn die uitstromen naar de gemeente Den Haag?*

Meer dan 80% van de gedetineerde personen in PI Alphen aan den Rijn die uitstromen naar de gemeente Den Haag geven aan schulden hebben. Het type schulden van de gedetineerde

personen betreft het meest CJIB-schulden. De gevolgen van de schulden zijn groot: er wordt veel stress ervaren vanwege schulden en schulden hebben een negatieve uitwerking op het re-integratieproces.

2. Hoe wordt de ondersteuning bij schuldenproblematiek ervaren buiten/voorafgaand aan de pilot?

Hoewel schuldenaanpak één van de vijf basisvoorwaarden voor re-integratie is waaraan tijdens detentie dient te worden gewerkt, ontbreekt volgens alle betrokkenen een goede, consistente aanpak die aansluit bij de complexe schuldensituaties waarmee gedetineerde personen vaak te maken hebben. Gedetineerde personen buiten de pilot worden gedurende de vrijheidsstraf wel gemotiveerd om aan de slag te gaan met de schulden en schulden worden bijvoorbeeld opgenomen in het D&R-plan, maar de ondersteuning is oppervlakkig. Er is met name te weinig specifieke kennis, expertise en tijd beschikbaar om de juiste ondersteuning te bieden bij de complexe schuldensituaties.

3. Wat is het succes- of vorderingspercentage van de pilot?

In totaal zijn er 22 aanmeldingen geweest voor de pilot. Dit heeft bij 12 personen geleid tot een schuldregeling of werden zij nog ondersteund om tot een schuldregeling te komen. Bij zes deelnemers is tijdens de pilot een saneringskrediet verleend en konden zij aan het afbetalingstraject beginnen of zijn hier reeds mee begonnen. Bij de negen andere deelnemers verschilt het op welk punt van het proces de deelnemers zich bevinden, maar werd nog gewerkt aan het rondkrijgen van een saneringskrediet. Daarnaast zijn 39 adviesgesprekken gehouden met gedetineerde personen in PI Alphen aan den Rijn.

4. Hoe wordt de uitvoer van de pilot door de deelnemers en betrokken experts ervaren?

De pilot wordt over het algemeen door alle betrokkenen, zowel door deelnemers als betrokken experts, als zeer positief ervaren. De aanpak en ondersteuning door de schuldregelaars en samenwerking met andere betrokkenen vanuit de PI, reclassering en gemeente wordt

gewaardeerd en draagt bij aan het verminderen van de negatieve gevolgen van schuldenproblematiek. Medewerkers van de PI gaven aan dat zij zelf doorgaans niet de expertise in huis hebben om te ondersteunen bij complexe schuldensituaties en dat op deze manier veel uit handen kan worden genomen en er belangrijke stappen kunnen worden gezet bij het ondersteunen van schulden. Het starten met intensief schuldregelen tijdens detentie werd als zeer positief ervaren, onder meer vanwege de grote negatieve gevolgen van schulden en omdat gedetineerde personen tijdens detentie ‘toch in de wachtstand zitten’. Alleen al het (idee van het) niet meer hebben van schulden levert rust en minder stress op, wat bijdraagt aan een positiever toekomstperspectief.

5. Wat zijn de succesfactoren en aandachtspunten van de pilot?

De belangrijkste succesfactoren zijn: i) de kennis, beschikbaarheid en tijd van schuldregelaars in detentie om zo de juist informatie en ondersteuning te kunnen bieden; ii) een goede samenwerking tussen betrokkenen; iii) de ervaren gedrevenheid van betrokkenen; iv) motivatie van- de deelnemers.

Aandachtspunten zijn: i) het aantal deelnemers aan de pilot; ii) (samen)werken en hoge werkdruk in de PI kan uitdagend zijn indien het ondersteunen bij schuldenproblematiek veel extra werk vraagt van medewerkers in de PI; iii) hulp van familie en vrienden van deelnemers is vaak essentieel maar niet altijd mogelijk; iv) de informatievoorziening over de duur van het schuldregelen en het verloop van de pilot kan nog verbeterd worden.

Op basis van deze conclusies zijn de volgende drie kernaanbevelingen gedaan: i) een verbreding van de pilot wordt door de betrokkenen als wenselijk ervaren; ii) aanstelling van een vaste schuldregelaar kan al veel ondersteuning bieden en werk uit handen nemen; iii) verdere definiëring van inzet schuldhulpverlening.

1. Inleiding

Jaarlijks keren in Nederland rond de 30.000 gedetineerde personen terug uit detentie in de maatschappij. In 2022 zaten in totaal 30.380 personen in detentie in één van de 25 Nederlandse penitentiaire inrichtingen (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2023a). Hiervan waren 26.690 personen datzelfde jaar ingestroomd. Ongeveer een kwart van de uitstromende gedetineerde personen belandt binnen twee jaar opnieuw in de cel. Om re-integratie te bevorderen en recidive terug te dringen, worden gedetineerde personen tijdens de detentiestraf door het gevangeniswezen begeleid bij het werken aan stabiliteit op vijf leefgebieden, oftewel basisvoorwaarden: identiteitsbewijs, onderdak, werk en inkomen, schulden en zorg (Dienst Justitiële Inrichtingen, 2024a, 2024b).

Eén van de leefgebieden waarop in de begeleiding tijdens detentie dient te worden gefocust, is schulden. Ondanks dat veel gedetineerde personen kampen met (complexe) schulden wordt hieraan in de praktijk echter relatief weinig aandacht besteed en is er nog weinig inzicht in hoe al tijdens detentie effectieve begeleiding bij schulden kan worden geboden aan gedetineerde personen.

Met de pilot ‘Schuldenzorgvrij uit detentie’ van de gemeente Den Haag in PI Alphen aan den Rijn is getracht aan deze lacune tegemoet te komen door al tijdens detentie te starten met de schuldenaanpak. Dit rapport bevat een evaluatie van deze pilot en is nagegaan hoe het starten van de schuldenaanpak tijdens detentie wordt ervaren door zowel gedetineerde personen als andere betrokkenen en zijn de belangrijkste knelpunten en succesfactoren geïdentificeerd. In deze inleiding wordt allereerst ingegaan op schuldenproblematiek onder (ex-)gedetineerde personen en wordt een schets gegeven van het Nederlandse schuldhulpverleningssysteem. Daarna wordt ingezoomd op schuldhulpverlening aan (ex-)gedetineerde personen. Tot slot worden de opzet van de pilot en de onderzoeksvragen geschetst.

1.1 Achtergrond schuldenproblematiek en criminaliteit

1.1.1 Definiëring en omvang schuldenproblematiek

Schuldenproblematiek kan op verschillende manieren gedefinieerd worden. In Nederland wordt over het algemeen gesproken van schuldenproblematiek indien het maandelijkse bedrag dat een huishouden dient te besteden aan het aflossen van schulden hoger is dan het bedrag dat overblijft van het inkomen na het betalen van vaste lasten en levensonderhoud, met betalingsverplichtingen tot gevolg (Jungmann & Madern, 2023). Bij problematische schulden gaat het specifiek om situaties waarbij het bedrag dat iemand maandelijks moet afbetalen aan schuldeisers hoger is dan wat hij maandelijks zou overhouden als hij gebruik zou maken van een door de gemeente of rechtbank getroffen schuldregeling met kwijtschelding. In Engeland wordt schuldenproblematiek met de term *over-indebtedness* op een vergelijkbare manier gedefinieerd (zie o.a. McIntyre, 2017).

Schulden zijn een veelvoorkomend en hardnekkig probleem onder (ex-)gedetineerde personen (Koenraadt et al., 2020; Ministerie van Justitie en Veiligheid, 2017; Van Beek et al., 2020b). Ruim driekwart van de personen die vanuit detentie terugkeert naar de samenleving heeft te maken met (problematische) schulden (Boschman et al., 2020; Koenraadt et al., 2020). Ook onder reclasseringscliënten blijkt het merendeel (percentages oplopend tot meer dan 98%) schulden te hebben (Van Beek et al., 2020a). De schuldenlast onder reclasseringscliënten bedraagt gemiddeld 43.547 euro, terwijl deze doelgroep vaak moet rondkomen van een bijstandsuitkering (Van Beek et al., 2020b).

Veelvoorkomende schuldeisers van (ex-)gedetineerde personen zijn het Centraal Justitieel Incassobureau (CJIB), de Belastingdienst, zorgverzekeraars, telefonie- en internetaanbieders, kredietverstrekende instanties en schulden die betrekking hebben op de woonsituatie (Koenraadt et al., 2020; Van Beek et al., 2020b). Het Centraal Justitieel Incassobureau (CJIB) is onder (ex-)gedetineerde personen de grootste schuldeiser: van deze groep heeft 70% minstens één schuld bij het CJIB, tegenover een kwart van de groep mensen zonder detentieachtergrond (Jungmann & Anderson, 2014). Wanneer zij deze CJIB-schulden

niet (kunnen) betalen, lopen zij het risico te worden gegijzeld (Boone et al., 2021; Van Beek, 2022). Tijdens de gijzeling blijft de vordering staan, maar kan de uitkering worden stopgezet. Dit kan direct leiden tot verergering van de financiële situatie, zeker als de vaste lasten gedurende de periode van gijzeling niet worden doorbetaald (Van Beek et al., 2020b). Gijzeling kan naast financiële impact bovendien grote gevolgen hebben voor het leven van de betreffende persoon, zoals op het gebied van huisvesting en werk. Bovendien kunnen gijzelingen ervoor zorgen dat de focus van de betrokkene vooral komt te liggen op afbetaling in plaats van resocialisatie (zie o.a, Harper et al., 2021; Todd-Kvam, 2019). Schuldenproblematiek bij de groep (ex-)gedetineerde personen heeft dus een ander karakter dan bij de groep zonder detentieachtergrond en de mogelijke consequenties van schulden zijn ook groter voor (ex-)gedetineerde personen dan voor mensen zonder justitiecontact.

1.1.2 Oorzaken en gevolgen van schulden onder (ex-)gedetineerde personen

Er bestaat een sterke relatie tussen schulden en criminaliteit. Schulden vergroten het risico op delictgedrag en andersom kan delictgedrag leiden tot toenemende financiële en andere problemen, bijvoorbeeld ten aanzien van werk of mentale en fysieke gezondheid (zie o.a. Amit et al., 2020; Van Beek, 2020a). (Ex-)gedetineerde personen met schulden hebben dan ook een groter risico op recidive en (ex-)gedetineerde personen die recidiveren hebben een groter risico op schulden (Aaltonen et al., 2016; Van Eijck & Matthijsse, 2020). Schulden zijn in ongeveer een derde van de delicten (mede) een aanleiding voor het delict en zijn bovendien voorspellend voor recidive, met name in het geval van drugsgelateerde delicten of vermogenscriminaliteit, bijvoorbeeld omdat er direct behoefte aan geld is om schulden af te lossen (zie o.a. De Jong, 2017; Van Beek et al., 2023).

De omvang en complexiteit van schulden onder mensen die in aanraking komen met justitie is dus groot. Schulden komen zelden voort uit één oorzaak. Meestal is er sprake van meerdere factoren waardoor schulden ontstaan of verergeren tot problematische schulden (Jungmann et al., 2014; Westhof & De Ruig, 2015). Deze oorzaken kunnen volgens Westhof en De Ruig (2015) worden ingedeeld in factoren die samenhangen met de omgeving,

gebeurtenissen, gedrag en kenmerken van de persoon zelf. Onderzoek laat zien dat mensen die in aanraking komen met justitie relatief vaak te maken hebben met een licht verstandelijke beperking, verslaving of verminderd concentratievermogen, en er sprake kan zijn van een verminderd probleemoplossend vermogen (Den Bak et al., 2018; Van Beek et al., 2020b; Hanrath et al., 2018). Bij schuldenproblematiek komen deze executieve functies vaak onder druk te staan, waardoor het probleemoplossend vermogen van deze groep verder kan verslechteren (Jungmann & Wesdorp, 2017). Financiële problemen kunnen ook in de vroege jeugd van (ex-)gedetineerde personen zijn ontstaan (Van Beek et al., 2022a).

Gedetineerde personen hebben vaak al vóór detentie te maken met financiële problemen en schulden. Uit de vijfde meting van de Monitor nazorg (ex-)gedetineerden bleek dat meer dan driekwart van de (ex-)gedetineerden schulden had voorafgaand aan detentie (Weijters et al., 2018). Bij 13% van de (ex-)gedetineerden was sprake van een lopend schuldhulpverleningstraject direct vóór detentie. Naast reeds bestaande schulden bij delinquente personen kan het strafproces zelf ook leiden tot schulden, bijvoorbeeld als gevolg van opgelegde geldboetes of schadevergoedingsmaatregelen. Daarbovenop komen eventuele proceskosten van rechtszaken. Deze kosten en andere financiële verplichtingen die voortkomen uit het strafproces worden ook wel *legal financial obligations* (LFO's) genoemd (Roman & Link, 2017) en kunnen grote gevolgen hebben. Amerikaans onderzoek toonde aan dat dergelijke kosten kunnen zorgen voor belemmeringen bij de terugkeer in de maatschappij en een hogere kans op recidive (Harris et al., 2010; LaScala-Gruenewald & Paik, 2023; Meredith & Morse, 2017).

Problematische schulden kunnen grote gevolgen hebben, omdat ze een grote ontregelende impact hebben op het gehele leven en werk, huisvesting, gezondheid en relaties onder druk komen te staan – zaken die juist beschermend kunnen werken – en veel stress veroorzaken (zie o.a. Jungman & Wesdorp, 2016; Ong et al., 2019; Van Beek, 2022). Deze gevolgen zijn bovendien extra groot voor (ex-)gedetineerde personen, omdat schulden resocialisatie belemmeren en de recidivekans verhogen, en de toegang tot hulp beperkt is.

1.2 Schuldhulpverlening in Nederland

In de gemeente Den Haag hebben volgens cijfers van het CBS 42.000 inwoners (dat is 15% van het totaal aantal inwoners) problematische schulden. In 2012 is de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening ingevoerd, waarmee gemeenten verantwoordelijk werden voor schuldhulpverlening aan inwoners. Bij (problematische) schulden kan iedereen in Nederland zich melden voor schuldhulpverlening. Om in aanmerking te komen voor een schuldhulpverleningstraject moeten inwoners voldoen aan de voorwaarden die de betreffende gemeente daarvoor stelt. Gemeenten verlenen schuldhulpverlening onder de voorschriften en gedragscode van de NVVK, de branchevereniging voor schuldhulpverlening en financiële dienstverlening in Nederland (NVVK, 2024). Gemeentelijke schuldhulpverlening bestaat vaak uit schuldsanering en/of schuldbemiddeling (minnelijk traject; Belastingdienst, 2024b). Schuldsanering is een veelgebruikte methode voor het oplossen van problematische schulden. Hierbij wordt een saneringskrediet verstrekt door de Gemeentelijke Kredietbank waarmee het volledige schuldenpakket in één keer kan worden afgelost. De schuldeisers worden aan het begin afgekocht, waarna de schuldenaar nog maar één schuldeiser overhoudt: de gemeente. Het saneringskrediet wordt vervolgens in 18 maanden terugbetaald. Bij schuldbemiddeling wordt een betalingsregeling getroffen met alle schuldeisers, die eveneens in 18 maanden wordt afbetaald. Het maandelijks af te betalen bedrag kan daarbij tussentijds opnieuw worden berekend wanneer het inkomen van de schuldenaar verandert (Jungmann & Schruer, 2014).

Wanneer een minnelijk traject mislukt, bijvoorbeeld wanneer een schuldeiser weigert mee te werken, kan een schuldenaar samen met de gemeentelijke schuldhulpverlener een traject vanuit de Wet schuldsanering natuurlijke personen (Wsnp) aanvragen (Anderson et al., 2017; Belastingdienst, 2024b; Jungmann & Kruis, 2014). De Wsnp stelt een aantal voorwaarden om via de wet schulden af te lossen. Zo moet zijn aangetoond dat reeds is geprobeerd een minnelijk schuldhulpverleningstraject te doorlopen, mogen de schulden niet zijn ontstaan uit strafbare feiten, mag er niet tegelijkertijd nog een Wsnp-traject lopen of in de afgelopen tien jaar hebben gelopen, moet de aanvrager bereid zijn zich aan de regels van de Wsnp te houden en moet deze

zich volledig willen inzetten voor het aflossen van de schulden. De rechtbank stelt vervolgens een plan van aanpak op om de schulden op te lossen, een saneringsplan. Dit plan betreft de tijdsduur van het aflossen en de hoogte van het aflossingsbedrag. De rechter geeft een dwangakkoord af, waardoor de schuldeisers worden gedwongen hun medewerking hieraan te verlenen (Jungmann & Kruis, 2014; Ministerie van Algemene Zaken, 2023).

1.3 Aanpak schulden in detentie

Schulden zijn door het gevangeniswezen opgenomen als één van de basisvoorwaarden waaraan tijdens detentie gewerkt dient te worden (Dienst Justitiële Inrichtingen, 2024; Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Ministerie van Justitie en Veiligheid, & Vereniging van Nederlandse Gemeenten, 2021). In de praktijk is de toegang tot schuldhulpverlening echter beperkt, ontvangen (ex-)gedetineerde personen weinig hulp bij schulden en wordt tijdens en na detentie relatief weinig aandacht besteed aan de financiële situatie van gedetineerde personen (Van Beek, 2022).

Ex-gedetineerde personen kunnen zich in theorie aanmelden voor schuldhulpverlening. Daarbij kunnen ze worden ondersteund door allerlei maatschappelijke organisaties, waaronder gemeentelijke nazorg voor ex-gedetineerden en reclassering. Gemeenten hanteren de laatste jaren echter steeds strengere eisen, waardoor het in de praktijk lastiger is geworden een schuldhulpverleningstraject succesvol te doorlopen (Stavenuiter & Nederland, 2014; Van Beek, 2022). Een aanvrager kan daarbij worden uitgesloten van een traject op basis van al dan niet formele weigeringsgronden, bijvoorbeeld omdat hij of zij geen inkomen heeft, een woonruimte bezit, fraude heeft gepleegd, in een niet-afgeronde scheiding zit of verslavingsproblematiek heeft (Anderson et al., 2017; Jungmann et al., 2014). Soms is in dat geval wel een stabilisatieperiode mogelijk, waarbij eerst wordt gewerkt aan het stabiliseren van de schuldsituatie middels bijvoorbeeld het aanvragen van huur- en zorgtoeslag, het volgen van budgetcursussen of het krijgen van behandeling voor verslavingsproblematiek. In de praktijk is deze stabilisatie echter vaak niet voldoende voor personen met een detentieachtergrond

(Jungmann et al., 2014; Jungmann & Schruer, 2014). Juist zij worden bovendien vaker geweigerd voor schuldhulpverlening vanwege bijvoorbeeld verslavingsproblematiek, agressie of (ernstige) psychische problemen. Daarnaast kampt deze groep relatief vaak met CJIB-schulden of informele en illegale schulden (schulden bij familie, vrienden of in het criminele circuit). Deze schulden kunnen doorgaans niet worden meegenomen in schuldhulpverleningen, waardoor het lastiger is om een schuldhulpverleningstraject succesvol af te ronden, aangezien het uitgangspunt van een dergelijk traject is dat de schuldenaar na afloop vrij is van schulden (Anderson et al., 2017; Jungmann & Anderson, 2011). Daarnaast kunnen problemen met de fysieke en mentale gezondheid, verslaving, terugval in criminaliteit of nieuwe schulden ervoor zorgen dat het schuldsaneringstrajecten niet worden afgerond. Daarnaast sluit de communicatie van schuldhulpverlening en andere organisaties waarmee ze te maken hebben in de aanpak van schulden niet altijd aan op de behoeften en het niveau van (ex-)gedetineerde personen (Doekhie et al., 2024; Van Beek et al., 2021, 2022b).

Ook tijdens detentie wordt vaak geen aandacht besteed aan de financiële situatie van gedetineerde personen. Zo wordt de financiële situatie niet standaard in beeld gebracht bij instroom en opgenomen in Detentie- en Re-integratieplannen (D&R-plannen) en wordt deze niet altijd gemonitord tijdens de detentieperiode. Ook wordt gedetineerde personen in veel PI's geen training met betrekking tot financiën aangeboden, zoals wel het geval is met betrekking tot bijvoorbeeld het zoeken naar werk. Daarnaast worden gedetineerde personen veelal in financieel opzicht niet voorbereid op de periode na uitstroom en niet ondersteund bij het aanvragen van voorzieningen en inschakelen van hulp ten aanzien van schulden (Doekhie et al., 2024; Van Beek et al., 2021).

Wanneer gedetineerde personen vrijkomen, wordt de verantwoordelijkheid voor de begeleiding vervolgens overgedragen aan de gemeente, reclassering en andere sociale instanties. Hoe de nazorg precies is ingericht, verschilt per gemeente. Hoewel de reclassering¹ een belangrijke rol speelt in het re-integratieproces van ex-gedetineerde personen (Kennealy et al.,

¹ Nederland kent drie reclasseringsorganisaties (3RO): Reclassering Nederland, Leger des Heils Reclassering en Stichting Verslavingsreclassering GGZ (SVG).

2012) en schulden hierop een grote invloed kunnen hebben, vinden reclasseringswerkers het in de praktijk vaak moeilijk cliënten te begeleiden bij schulden. Zo vinden ze het moeilijk schulden bespreekbaar te maken. Ze geven aan daartoe de kennis en vaardigheden te missen, beperkt de tijd te hebben en op veel levensdomeinen te moeten monitoren en bovendien vooral een regierol te hebben, en bang te zijn dat het gesprek volledig over geld zal gaan, er een opeenstapeling aan complexe problemen naar voren komt of er dreiging vanuit het criminele circuit richting hen zal ontstaan. Ook weten ze niet altijd naar welke organisatie ze cliënten met financiële problemen kunnen doorverwijzen, mede als gevolg van het feit dat schuldhulpverlening per gemeente anders is georganiseerd (Hanrath et al., 2018; Jungmann et al., 2014; Van Beek et al., 2021). Vaak wordt er dan ook door de reclassering niet geadviseerd over interventies en maatregelen die bijdragen aan het verlagen van de kans op recidive en het vergroten van de kans op maatschappelijke re-integratie op financieel gebied. Specifiek worden er zelden bijzondere voorwaarden met betrekking tot financiën en schulden geadviseerd en hebben financiën een marginale rol in de risicotaxatie (Koenraadt et al., 2021; Hanrath et al., 2018).

Bovendien vindt er vaak onvoldoende samenwerking plaats tussen het gevangeniswezen, de reclassering, schuldhulpverlening en gemeentelijke nazorg. Omdat in sommige gemeenten jaarlijks slechts enkele gedetineerde personen uitstromen, is dit ook niet voor elke gemeente een substantiële doelgroep. Bovendien wordt deze doelgroep als gevolg van hun gedrag en problematiek vaak beschouwd als complex. Gemeentelijke nazorg is in elke gemeente anders georganiseerd, waardoor het voor casemanagers in de PI moeilijk is overzicht te houden op alle mogelijkheden in de verschillende gemeenten waarnaar gedetineerde personen uitstromen. Daarnaast is nazorg veelal sterk gestoeld op de zelfredzaamheid van personen en worden zij veelal niet actief benaderd. Ex-gedetineerde personen kampen echter vaak met veel teleurstelling en als gevolg daarvan wantrouwen met betrekking tot (overheids)instanties alsmede beperkte oplossingsvaardigheden, als gevolg waarvan zij veelal niet zelf de stap naar hulpverlening zullen zetten (Doekhie et al., 2024). Bovendien is het naast hulp ná detentie, waarbij het veelal noodzakelijk is de gevolgen van schulden aan te pakken,

nodig dat er eerder en meer preventief al tijdens detentie kan worden gewerkt aan financiën, zodat toename van financiële problematiek na detentie kan worden voorkomen of in ieder geval beperkt. Voor een succesvolle aanpak van de schuldenproblematiek onder (ex-)gedetineerde personen is het dan ook nodig tijdens detentie vroegtijdige hulp te bieden die is toegesneden op de situatie, kenmerken en problemen van deze doelgroep (Jungmann et al., 2014, Van Beek, 2022).

1.4 Pilot ‘Schuldenvrij uit detentie’

Op dit moment ontbreekt dus passende oplossing voor de schuldenproblematiek onder (ex-)gedetineerde personen. Zeker gezien het feit dat adequate begeleiding bij schulden aan ex-gedetineerde personen uiteindelijk recidive kan terugdringen en ex-gedetineerde personen zonder hulp zelden in staat zijn schulden volledig aan te pakken, is het dan ook nodig dat er verder wordt gekeken naar de juiste aanpak hiervoor (Andvig et al., 2019; Gålnander, 2023; Van Beek, 2022). Van 2020 tot en met 2022 is door Schuldenlab070 van de gemeente Den Haag de pilot ‘Schuldenvrij terug in de maatschappij’ (STIM) ingezet, waarbij de gemeente Den Haag, Reclassering Nederland en Leger des Heils Reclassering samenwerkten aan een effectievere schuldenaanpak bij ex-gedetineerde personen. Hieruit bleek dat het doeltreffender zou zijn om al tijdens de detentie te starten met de schuldenaanpak dan pas daarna. Na het afronden van de pilot STIM is daarom besloten een nieuwe pilot op te zetten, genaamd ‘Schuldenvrij uit detentie’ (Schuldenlab070, z.d.-a). Binnen deze pilot is gedurende twee jaar (van 2022 tot en met 2024) ingezet op het aanbieden van schuldhulpverlening tijdens detentie. De deelnemende partijen aan de pilot zijn de gemeente Den Haag (afdeling Financiële Hulpverlening, Schuldenlab070 en Bureau Nazorg), de Penitentiaire Inrichting in Alphen aan den Rijn en de lokale afdelingen van de drie Nederlandse reclasseringsorganisaties (Reclassering Nederland, Leger des Heils Reclassering en Stichting Verslavingsreclassering GGZ (SVG)). Met deze nieuwe pilot is gestreefd een aanpak te ontwerpen en in praktijk te brengen waarmee gedetineerde personen worden ondersteund in het inzichtelijk maken van

financiën en aanpakken van eventuele schulden. Hierbij ging het erom niet alleen te starten met schuldhulpverlening, maar bij voorkeur al een regeling af te sluiten met schuldeisers. Doel hiervan was dat gedetineerde personen met minder geldzorgen de PI verlaten, wat kan bijdragen aan een beter vooruitzicht bij terugkeer in de maatschappij en uiteindelijk een lagere kans op recidive (Koenraadt & Lin, 2023a, 2023b; Society Impact, 2022).

In de pilot hebben twee schuldregelaars van de gemeente Den Haag eens per week in PI Alphen aan den Rijn gewerkt. Daarbij hadden ze afspraken met gedetineerde personen over de aanpak van hun schulden. Gedetineerde personen moesten voldoen aan een aantal criteria om voor deze schuldhulpverlening in aanmerking te komen:

- Gedetineerd in PI in Alphen aan den Rijn;
- Na vrijlating uitstromen naar de gemeente Den Haag;
- Datum van vrijlating niet na de einddatum van de pilot;
- Op het moment van instroom nog minimaal zes maanden vastzitten.

Tijdens het verloop van de pilot bleek de instroom relatief laag, waardoor gedurende de pilot gezocht is naar manieren om meer deelnemers te kunnen includeren. Daarom is onder meer met de laatste criteria in de loop van de pilot flexibeler omgegaan. Wanneer iemand wilde deelnemen aan de pilot en voldeed aan de criteria, vond eerst een intakegesprek plaats met de persoon met schulden, casemanager en schuldregelaars. Vervolgens kon worden besloten het traject voort te zetten en te starten met het inzichtelijk maken van de schulden met als doel uiteindelijk een betalingsregeling (saneringskrediet) te treffen bij de gemeentelijke kredietbank voor het afbetalen van de schulden.²

Tijdens de pilot is een aantal aanpassingen in het reguliere schuldhulpverleningsproces doorgevoerd. Ten eerste kwamen er schuldregelaars van de gemeente Den Haag naar de PI om samen met de deelnemende gedetineerde personen aan de slag te gaan met het inzichtelijk krijgen van de financiën. Ook is tijdens de detentie al een saneringskrediet verstrekt aan

² Binnen de pilot is namelijk gekozen voor de schuldsaneringsoptie (zie kader in paragraaf 1.2).

deelnemers op basis van de verwachte afloscapaciteit ná detentie. Deze afloscapaciteit kan uiterlijk zes maanden voor uitstroom uit detentie worden bepaald. Gedurende de pilot is gecontroleerd of de aflossingen door de deelnemers werden voldaan. Op deze manier werd ervoor gezorgd dat gedetineerde personen minder vertraging oplopen in het aflossen van hun schulden vanwege hun detentiestraf. Voorafgaand aan de vrijlating werd met deelnemers besproken wat de opties waren voor vervolgondersteuning. Tot slot werden deelnemers bij uitstroom uit detentie warm overgedragen aan één van de reclasseringspartijen of Bureau Nazorg van de gemeente. Wanneer het schuldhelpverleningstraject nog niet was afgerond voordat de deelnemer uitstroomde uit detentie, werd gekeken hoe het traject het beste kon worden voortgezet (Schuldenlab070, z.d.-b). Voordeel van de pilot was dus dat na uitstroom de hulpverlening bij schulden direct kon worden vervolgd. Vernieuwend aan deze aanpak was daarnaast dat er normaal gesproken geen regeling wordt getroffen wanneer er geen inkomen is, waarvoor binnen de pilot wel mogelijkheden waren en er daarbij ook gericht werd gekozen voor mensen die lang vast zitten.

Schuldregelen in de pilot

Regelen van schulden kan binnen de pilot ‘Schuldenzorgvrij uit detentie’ door de betrokken schuldregelaars op verschillende wijzen worden aangepakt. Er wordt gestart met een minnelijk traject, waarbij kan worden gekozen uit drie verschillende schuldhulpverleningstrajecten:

- *Schuldsanering*: Hierbij wordt door de schuldregelaar berekend wat per maand de aflossingscapaciteit van de schuldenaar is (Belastingdienst, 2024a). Vervolgens wordt door de schuldregelaar een voorstel gedaan aan de schuldeisers voor een betalingsbedrag (Belastingdienst, 2024a). Als de schuldeisers hiermee akkoord gaan, betaalt de gemeentelijke kredietbank dit bedrag aan de schuldeisers en op dat moment heeft de schuldenaar alleen nog een schuld bij de gemeentelijke kredietbank (Schuldenlab070, 2023). De schuldenaar betaalt vervolgens achttien maanden lang het afgesproken aflossingsbedrag aan de gemeentelijke kredietbank (Belastingdienst, 2024a). Na deze achttien maanden is de schuldenaar, wanneer hij of zij zich aan alle regels heeft gehouden, schuldenvrij (Belastingdienst, 2024a, 2024b).
- *Schuldbemiddeling*: Door de schuldregelaar wordt berekend wat maandelijks door de schuldenaar kan worden afgelost. Aan de hand van deze berekening wordt een betalingsvoorstel gedaan bij de schuldeisers (Rijksoverheid, z.d.). Een verschil met het schuldsaneringstraject is dat, als tot een akkoord met de schuldeisers wordt gekomen, de afloscapaciteit jaarlijks opnieuw wordt berekend (Schuldenlab070, 2023).
- *Persoonlijke lening*: Door de schuldenaar wordt een persoonlijke lening afgesloten. Deze persoonlijke lening kan bijvoorbeeld worden afgesloten bij de gemeentelijke kredietbank (Schuldenlab070, 2023). Hierbij moet worden nagegaan of de schuldenaar voldoende financiële middelen tot zijn of haar beschikking heeft om deze lening af te sluiten (Schuldenlab070, 2023). Deze optie is vooral relevant voor mensen die relatief weinig schulden hebben (Schuldenlab070, 2023).

1.5 Onderzoeksvragen

De Universiteit Leiden heeft in opdracht van Schuldenlab070 een procesevaluatie uitgevoerd om de ervaringen met en resultaten van de pilot in kaart te brengen. In deze evaluatiestudie is nagegaan hoe de pilot is ervaren door de betrokken experts en hoe de pilot is ervaren door de gedetineerde personen die hebben deelgenomen aan de pilot. Deze evaluatie is uitgevoerd aan de hand van de volgende onderzoeksvraag.

Hoe wordt de uitvoer van de pilot ‘Schuldenzorgvrij uit detentie’ ervaren en wat zijn belangrijke succesfactoren en aandachtspunten bij de uitvoer van de pilot?

De onderzoeksvraag is opgedeeld in de volgende vijf deelvragen:

1. *Wat is de aard en omvang van de schuldenproblematiek bij gedetineerde personen in PI Alphen aan den Rijn die uitstromen naar de gemeente Den Haag?*

2. *Hoe werd de ondersteuning bij schuldenproblematiek ervaren buiten/voorafgaand aan de pilot?*
3. *Wat is het succes- of vorderingspercentage van de pilot?*
4. *Hoe wordt de uitvoer van de pilot door de deelnemers en betrokken experts ervaren?*
5. *Wat zijn de succesfactoren en aandachtspunten van de pilot?*

In het volgende hoofdstuk worden eerst de methoden die tijdens het onderzoek zijn gebruikt beschreven. Vervolgens zullen de verkregen resultaten van de verschillende databronnen worden besproken. Deze bestaan uit een overzicht van de omvang van de schuldenproblematiek in PI Alphen aan den Rijn, de schuldhulpverleningssituatie vóór de introductie van de pilot en de ervaringen met de pilot, de bijbehorende knelpunten en succesfactoren en aanbevelingen voor de toekomst van de pilot. Ten slotte volgen de conclusie en discussie.

2. Methoden

Om de huidige stand van zaken omtrent schuldhulpverlening bij gedetineerde personen in PI Alphen aan den Rijn in kaart te brengen, is in het huidige onderzoek gekozen voor een kwalitatief onderzoeksdesign. Daarbij zijn drie verschillende databronnen geanalyseerd: interviews, observaties van reflectiesessies en Detentie- en Re-integratieplannen. De gebruikte methoden worden hieronder kort toegelicht.

2.1 Databronnen

2.1.1 Interviews

Ten eerste zijn er individuele semigestructureerde diepte-interviews gehouden met zowel de deelnemende (ex-)gedetineerde personen als medewerkers van organisaties betrokken bij de pilot. Er is gekozen voor semigestructureerde interviews, omdat deze vorm van interview enerzijds zorgt voor enige mate van generalisatie en anderzijds ruimte biedt voor het tijdens het interview afwijken van de topiclijst door bijvoorbeeld door te vragen op een bepaald onderwerp of aspect (Decorte, & Zaitch, 2016).

Voor deze evaluatie zijn in totaal 23 interviews afgenomen, waarvan vijf met deelnemers van de pilot en 18 met medewerkers van betrokken organisaties. Van PI Alphen aan den Rijn zijn vier casemanagers en een teamleider gesproken. Van gemeente Den Haag zijn onder andere schuldregelaars, medewerkers van Bureau Nazorg en een domeinmanager gesproken.

Organisatie	Aantal
Deelnemers pilot	5
PI Alphen aan den Rijn	5
Gemeente Den Haag	10
Reclassering	2

Ministerie van Justitie en Veiligheid	1
Totaal	23

De interviews hebben plaatsgevonden in de periode van februari 2023 tot en met mei 2024.

De deelnemers van de pilot zijn via de betrokken casemanagers gevraagd deel te nemen aan een interview. Wanneer zij instemden, werden hun contactgegevens verstrekt zodat de onderzoekers meer uitleg konden geven over het onderzoek en doel van het interview. Aan de deelnemers van de pilot werd bij het interview een informatieblad gegeven met algemene informatie over het onderzoek (zie bijlage B), zodat ze na het interview informatie over de pilot konden teruglezen. De interviews met de deelnemers van de pilots zijn zowel telefonisch ($N = 2$), in een bezoekeruimte van de PI ($N = 1$), als op locatie (buiten de PI) ($N = 2$) afgenomen.

De betrokken experts zijn benaderd via e-mail. Hierbij werd de zogeheten sneeuwbalmethode toegepast, waarbij aan betrokken experts die waren geïnterviewd werd gevraagd welke betrokken experts nog meer relevant waren om te interviewen. Daarnaast is een aantal betrokken experts tijdens de eerste reflectiesessie benaderd voor een interview. Vrijwel alle benaderde medewerkers hebben ingestemd met een interview. De interviews met de betrokken experts van de pilot zijn bijna allen op locatie gehouden, een enkeling online. Alle interviews zijn opgenomen met een audiorecorder of mobiele telefoon.

Voorafgaand aan de interviews zijn verschillende topiclijsten (per functie of organisatie) opgesteld bestaande uit vragen en onderwerpen die onder andere voortkomen uit wetenschappelijke literatuur en eventueel uit eerdere interviews binnen dit onderzoek (zie bijlage C). Alle interviews begonnen met een introductie van de interviewers en de geïnterviewde om het ijs te breken. Bij de interviews met de betrokken experts ging het tijdens het interview over hun werk in het algemeen (binnen het schuldenveld) en met name over de pilot en de ervaringen met de pilot. Bij de interviews met de betrokken experts ging het tevens over welke succesfactoren er bestonden en welke knelpunten er waren binnen de pilot. De interviews met de deelnemers van de pilot gingen over de situatie van de deelnemers en hoe zij in de schulden waren geraakt. Ook werd er tijdens de interviews met de deelnemers gesproken

over de ervaringen met de pilot en wat de deelnemers sterke punten van de pilot vonden en wat volgens hen knelpunten van de pilot waren.

Nadat afloop van de interviews werden de audiobestanden opgeslagen op een beveiligde schijf van Universiteit Leiden. Vervolgens zijn de opnames van de interviews verbatim en gepseudonimiseerd getranscribeerd. Deze transcripties zijn daarna gecodeerd en systematisch geanalyseerd met behulp van het kwalitatief analyseprogramma ATLAS.ti. Het coderen gebeurde deels aan de hand van een aantal codes opgesteld die voortkwamen uit de topiclijsten, en grotendeels inductief, wat wil zeggen dat de codes voortkwamen uit de uitgevoerde interviews en niet van tevoren al waren opgesteld (Decorte, & Zaitch, 2016). Er is vervolgens een codeboom gemaakt van de uiteindelijk gebruikte codes (zie bijlage D).

2.1.2 Observatie van reflectiesessies

De tweede databron betreft twee reflectiesessies die zijn bijgewoond en geobserveerd. Gedurende de pilot werd door de betrokkenen doorgaans elke zes weken een reflectiesessie gehouden, waarbij werd nagegaan wat er goed verliep tijdens de pilot en welke aspecten konden worden verbeterd. Deze reflectiesessies – waarbij onder meer casemanagers, schuldregelaars, medewerkers van Bureau Nazorg aanwezig waren – vonden plaats in PI Alphen aan den Rijn. Beide reflectiesessies zijn door de onderzoeker die de evaluatie uitvoerde geobserveerd en tijdens de reflectiesessies zijn door de onderzoeker aantekeningen gemaakt.

De aantekeningen van de onderzoeker zijn, evenals de semigestructureerde interviews, systematisch geanalyseerd met behulp van ATLAS.ti.

2.1.3 Analyse Detentie- en Re-integratieplannen

De derde bron van data waren de Detentie- en Re-integratieplannen (hierna: D&R-plannen) van gedetineerde personen waarin informatie wordt verzameld over de basisvoorwaarden. De D&R-plannen tonen ten eerste het perspectief van de casemanagers in de PI over de schulden van de deelnemers van de pilot die nog in detentie zaten en wat er was gedaan in het kader van hun schuldenproblematiek. Ten tweede kan de schuldenproblematiek van de overige gedetineerde personen in de PI die niet aan de pilot deelnemen met behulp van de D&R-plannen in kaart worden gebracht.

Voor dit onderzoek is het schuldenonderdeel van het D&R-plan geanalyseerd. De D&R-plannen zijn verschaft door PI Alphen aan den Rijn en geanonimiseerd door medewerkers van de afdeling Detentie en Re-integratie van PI Alphen aan den Rijn. Voor de analyse van de D&R-plannen is een random dag ten tijde van de pilot gekozen: 10 april 2024. Op deze dag zijn alle D&R-plannen van de gedetineerde personen die op dat moment in de PI verbleven en naar de gemeente Den Haag uitstroonden geanalyseerd. De D&R-plannen zijn gecodeerd aan de hand van een vooraf opgestelde checklist (zie bijlage E). Zo werd informatie genoteerd over het hebben, de omvang en het ontstaan van schulden en de behoefte aan ondersteuning daarbij. In totaal zijn 159 D&R-plannen geanalyseerd, waarvan 108 personen in het Huis van Bewaring zaten, 44 personen op de gevangenisafdeling en zeven personen op de arrestantenafdeling. Wanneer er niets was ingevuld bij één van de vragen in het D&R-plan is dit onderdeel als *missing* aangemerkt.

Vervolgens is een beschrijvende analyse gemaakt van de resultaten met behulp van het analyseprogramma SPSS.

2.2 Datamanagement

Voordat de interviews met de respondenten werden afgenomen, kregen de respondenten een toestemmingsformulier, oftewel een formulier waarmee *informed consent* is gevraagd (zie bijlage A). Op dit formulier stond het doel van het onderzoek beschreven en op welke wijze het

onderzoek wordt uitgevoerd. Ook wordt beschreven en verteld dat de data vertrouwelijk werden verwerkt en beveiligd opgeslagen, waarbij de namen van de respondenten gepseudonimiseerd opgeslagen en eveneens gepseudonimiseerd worden verwerkt in de rapportage. Respondenten moesten dit formulier ondertekenen en akkoord gaan met deelname aan en opname en verwerking van het interview om te kunnen deelnemen aan het interview. Daarnaast zijn de gegevens die zijn verkregen uit de interviews met de respondenten alleen opgeslagen op een beveiligde universiteitsschijf die extra is beveiligd en alleen kon worden geopend op een computer van Universiteit Leiden.

3. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de evaluatie van de pilot op basis van de drie databronnen – de interviews, reflectiesessies en D&R-plannen – weergegeven. Daarbij staan de verschillende deelvragen centraal. Allereerst wordt ingegaan op de aard en omvang van de schulden en het verloop van schuldhulpverlening voorafgaand aan de pilot. Daarna komen de instroom in, het verloop van en de ervaringen met de pilot en de belangrijkste succesfactoren en aandachtspunten aan bod.

3.1 Aard en omvang schulden in detentie

Allereerst blijkt uit vrijwel alle gesprekken dat schulden worden ervaren als een belangrijk probleem voor personen in detentie. Schulden komen vaak voor, zijn makkelijk gemaakt, kunnen snel hoog oplopen en hebben daarmee grote gevolgen. Op basis van de geanalyseerde D&R-plannen blijkt dat meer dan 80% van de gedetineerde personen die op 10 april in de PI Alphen aan den Rijn aanwezig waren en naar de gemeente Den Haag uitstroonden schulden hadden. Zoals weergegeven in onderstaande tabel, gaat het om 118 van de 145 personen.

Tabel 1. *Aantal gedetineerde personen met schulden in de drie verschillende regimes in PI Alphen aan den Rijn.*

	Schulden aanwezig		Totaal	Missings
	Ja	Nee		
Arrestantenregime	7	0	7	0
Gevangenisregime	33	10	43	1
Huis van Bewaring	78	17	95	13
Totaal	118 (81,4%*)	27 (18,6%*)	145 (100%*)	14

Bron: D&R-plannen; * = valide percentage, zonder missings.

Boetes bij het Centraal Justitieel Incassobureau-boetes (CJIB-boetes) komen volgens de D&R-plannen het meest voor bij deze gedetineerde personen, waarbij er veertien keer specifiek werd aangegeven dat dit ging om boetes op grond van de Wet Administratiefrechtelijke Handhaving Verkeersvoorschriften (WAHV-boetes).

Tabel 2. *De verschillende type schulden in de drie verschillende regimes in PI Alphen aan den Rijn.*

	CJIB	Huur	Zorgverzekering	Telefoon	Belastingdienst
Arrestantenregime	4	1	0	0	0
Gevangenisregime	28	1	5	2	2
Huis van Bewaring	59	0	9	1	5
Totaal	91	2	14	3	7

Bron: D&R-plannen. Lang niet altijd zijn de typen schuldeisers genoteerd, een persoon kan bij een of meerdere schuldeisers schulden hebben uitstaan.

Het is niet verwonderlijk dat CJIB-schulden het meest veelvoorkomend zijn in de D&R-plannen. Dit zijn namelijk ook de schulden die doorgaans worden opgevraagd bij binnenkomst, zo blijkt uit de interviews:

“Op het moment dat een gedetineerde binnenkomt, krijgen wij een CJIB-overzicht. Dan kunnen we scannen wat is de stand van zaken daar? En daar kijken we: Wat staat er nog open? Hebben ze eventueel regeling, ja of nee, en moet er dan een regeling getroffen worden? En dat was het eigenlijk wel, als op het CJIB-overzicht de regelingen getroffen zijn, daar hield het naar mijn idee een beetje op.” (R6)

Daarnaast geven gedetineerde personen tijdens het screeningsgesprek met de casemanager aan dat er ook sprake is van andere schulden, zoals een achterstand met betrekking tot de zorgverzekering, een huurachterstand of een achterstand met betrekking tot een abonnement voor bijvoorbeeld de mobiele telefoon. Lang niet iedereen is echter altijd op de hoogte van de precieze uitstaande schulden. Uit de interviews met de schuldregelaars van de gemeente Den

Haag komt naar voren dat een schuld inderdaad vaak veel meer omvat dan alleen CJIB-schulden:

“Aanvankelijk was het zo dat Bureau Nazorg en casemanagement in de PI eigenlijk met name registreren of iemand CJIB-schulden heeft en kijken wat daar minimaal in mogelijk is qua regeling. Alleen ja, een CJIB-schuld, ja, dat is natuurlijk justitieel heel belangrijk en dat je niet gegijzeld wordt en dat je inderdaad maatschappelijk weer kan deelnemen. Alleen de vraag die breder ligt van: “Oké, en hoe gaat het dan met je vaste lasten en ben je met je zorgverzekering bij?”. Dat zijn dingen die nu ook gevraagd gaan worden en waarvan men, nou ja, bewust raakt ook in de PI en bij Bureau Nazorg, hoe wezenlijk dat is om wel ook die schuldhulpverlening daarna op te gaan zetten.” (R5)

Uit de interviews blijkt dat schulden van personen in detentie een breed scala aan gevolgen kunnen hebben. Zowel het merendeel van de deelnemers van de pilot als de betrokken experts gaven aan dat het hebben van schulden voor een hoge mate van stress zorgt:

“Ja natuurlijk levert het stress op. Je kan nergens mee verder.” (R13, deelnemer pilot).

“Het is een enorme stressfactor. Op het moment dat ze aangeven: “We hebben schulden.” en ze gaan weer naar buiten toe, dan hebben zij echt slapeloze nachten; dat is wel wat ik zie”(R4)

Daarnaast zorgen schulden voor eenzaamheid en begrenzen ze het leven buiten detentie, zoals verwoord door een van de deelnemers over de periode voor detentie:

“Eenzaamheid; je wordt er ook eenzaam van, want je kan niet overal gewoon aan meedoen. Als iedereen naar het terras gaat, kun je niet mee, want je hebt er geen geld voor. Je kan ook niet op andermans zakken lopen teren, dat gaat niet. Dat zijn ook nog dingen die erbij komen kijken.” (R13, deelnemer pilot,)

De stress die schulden opleveren kan doorwerken in andere gebieden in het leven van een schuldenaar. Het kan zich bijvoorbeeld uiten op de werkvloer, waardoor er minder goed wordt gepresteerd. Daarnaast kan schuldenproblematiek leiden tot (hernieuwd) delinquent gedrag. Zo kan het niet kunnen afbetalen van de vorderingen ervoor zorgen dat wordt gegrepen naar niet-legale oplossingen:

“Het hebben van schulden, wat je in gezinnen ziet, is dat kinderen bijvoorbeeld zwartrijden. Nou, ze zijn minderjarig, dus worden de ouders ermee belast. Het is een vicieuze cirkel in een gezin als er geen geld is dat je dat soort dingen doet.” (R3)

Uit de geanalyseerde D&R-plannen blijkt echter dat lang niet iedereen met schulden ook daadwerkelijk ondersteuning nodig heeft of wil bij schuldenproblematiek. Zo blijkt dat bij 61 van de 116 (52,6%) gedetineerde personen met schulden in de D&R-plannen staat aangegeven dat zij ook hulp nodig hebben bij de schuldenproblematiek.

Tabel 3. *Het aantal gedetineerde personen met schulden uitgezet tegen het aantal gedetineerde personen dat hulp nodig heeft bij hun schuldenproblematiek.*

	Hulp nodig bij schuldenproblematiek		Totaal	
	Ja	Nee		
Schulden aanwezig	Ja	61 (52,6%)	55 (47,4%)	116 (81,7%)
	Nee	0 (0%)	26 (100%)	26 (18,3%)
Totaal		61 (43,0%)	81 (57,0%)	142 (100%)

Bron: D&R-plannen.

3.2 Schuldhulpverleningssituatie voor de introductie van de pilot

De tweede deelvraag heeft betrekking op het verloop van schuldhulpverlening voorafgaand aan de inzet van de pilot. In de interviews is betrokkenen gevraagd te reflecteren op deze periode. Hoewel de schuldenaanpak één van de vijf basisvoorwaarden voor re-integratie is waaraan wordt gewerkt tijdens detentie, ontbreekt volgens alle betrokkenen een goede, consistente aanpak die aansluit bij de complexe schuldensituaties waarmee gedetineerde personen vaak kampen. Gedetineerde personen die niet aan de pilot hebben deelgenomen worden gedurende de vrijheidsstraf wel gemotiveerd om aan de slag te gaan met schulden en schulden worden bijvoorbeeld opgenomen in het D&R-plan, maar ondersteuning bij het aanpakken van schulden

is oppervlakkig. Wanneer de gedetineerde binnenkomt in de PI wordt een integrale intake afgenomen, waarbij de situatie rondom de vijf leefgebieden, ofwel de vijf basisvoorwaarden, in kaart wordt gebracht. Deze leefgebieden bestaan uit zorg, werk en inkomen, onderdak, identiteitsbewijs en schuldenaankpak. Op basis daarvan wordt een Detentie en Re-integratieplan (D&R-plan) opgesteld, waarin wordt vastgelegd hoe aan de leefgebieden zal worden gewerkt. Daarna dient tijdens de detentiestraf daadwerkelijk te worden gewerkt aan de doelen die de gedetineerde in samenspraak met de casemanager heeft opgesteld. In de praktijk wisselt het echter hoeveel tijd en aandacht aan elk van deze leefgebieden kan worden besteed en blijkt de ruimte om daaraan te werken – onder meer vanwege hoge caseloads van casemanagers – veelal beperkt.

Specifieke ondersteuning op het gebied van schulden voor gedetineerde personen in PI Alphen aan den Rijn buiten de pilot om vindt voornamelijk plaats in de vorm van het opvragen van een overzicht van de CJIB-schulden, het aanschrijven van schuldeisers om vaste lasten tijdelijk op te schorten en het afspreken van betalingsregelingen. Daarnaast wordt regelmatig geprobeerd de financiële situatie inzichtelijk te maken. Casemanagers en andere medewerkers binnen de PI geven aan over het algemeen over te weinig tijd, kennis en middelen te beschikken om de vaak complexe schuldensituaties uit te zoeken en aan te pakken, zoals als volgt verwoord door een medewerker binnen de PI:

“Het is niet dat je zegt, zorg dat al die informatie hier komt en dan gaan we even kijken wat er nou allemaal bij je speelt en wat we kunnen doen. Ik denk ook niet dat wij daar de tijd voor hebben. Had ik daar de tijd voor had gehad, dan had ik denk ik wel met iemand willen gaan zitten om het echt uit te pluizen.” (R5)

Ook de reclasseringsorganisaties blijken niet altijd de nodige en complexe expertise en tijd te hebben om goede schuldhulpverlening te kunnen bieden. Reclasseringswerkers ondersteunen vooral bij het voortraject voor schuldhulpverlening, zoals het inzichtelijk maken van schulden en het verzamelen van benodigde papieren. Reclasseringspartijen verlenen daarbij bovendien minder schuldhulpverlening dan vroeger. Zo wordt aangegeven dat het werk te specialistisch is

geworden en werknemers niet altijd de expertise en capaciteit hebben om dit te kunnen uitvoeren, zoals een medewerker van de reclassering aangeeft:

“Vroeger zeiden we dan van neem het allemaal maar mee, dan stoppen we het allemaal in het papieren dossier. En dan kwam opeens de klant niet meer. En dan zat je daar met dat hele papieren dossier vol met schuldeisers. En voor je het wist krijg je zelf dan brieven, omdat jij dan het laatste contactpersoon was geweest en dan kreeg je allerlei aanmaningen, dit en dat.” (R9)

Voor complexe schuldhulpverlening wordt daarom vaak contact gezocht met de gemeente of vrijwilligersorganisaties, maar deze aanvragen en samenwerking kunnen veel tijd in beslag nemen.

Bij Bureau Nazorg wordt er vooral gefocust op het bieden van perspectief. Bureau Nazorg kan ondersteuning bieden bij het ‘voorwerk’ en de ex-gedetineerde persoon kan geholpen worden bij het aanmelden voor een schuldhulpverleningstraject. Wanneer er schulden zijn die relatief makkelijk te regelen zijn, kan hier bij ondersteund worden. Voor ingewikkelde schuldenproblematiek wordt eveneens doorverwezen naar de afdeling Schuldhulpverlening van de gemeente Den Haag. Wanneer de aanmelding binnenkomt bij de Gemeente Den Haag, zal het dossier in een fase van ‘stabilisatie’ terechtkomen. Hierbij wordt bijvoorbeeld budgetbeheer opgestart, een vrij te laten bedrag berekend en wordt alle relevante informatie omtrent de financiële situatie verzameld. Wanneer het dossier als ‘stabiel’ wordt gemarkeerd, kan deze doorgezet worden naar de schuldregelaars. Deze zullen dan bepalen welke vorm van schuldhulpverlening van toepassing is: schuldbemiddeling, schuldsanering of het verstrekken van een persoonlijke lening.

3.3 Instroom pilot

In maart 2023 is begonnen met de uitvoer van de pilot. Sinds die tijd zijn twee schuldregelaars van de gemeente Den Haag één keer per week in PI in Alphen aan den Rijn aanwezig en zijn afspraken gemaakt tussen alle betrokkenen over de samenwerking. Zoals in de inleiding

vermeld dienden personen bij aanvang van de pilot onder meer te voldoen aan de volgende criteria om voor deelname in aanmerking te komen:

- Gedetineerd in PI in Alphen aan den Rijn;
- Na vrijlating uitstromen naar de gemeente Den Haag;
- Datum van vrijlating niet na de einddatum van de pilot;
- Op het moment van instroom nog minimaal zes maanden vastzitten.

Gedetineerde personen zijn in eerste instantie hoofdzakelijk door hun casemanager op de mogelijkheid van deze vorm van schuldhulpverlening gewezen. Over het algemeen gedetineerde personen met schulden die worden aangesproken gemotiveerd, maar het aantal deelnemers is met name de eerste periode relatief laag gebleven. In de gesprekken wordt aangegeven dat enerzijds nog meer aandacht kan worden gevraagd voor deelname – bijvoorbeeld door middel van flyers, posters, via het re-integratiecentrum (RIC) – en ook de rol van Bureau Nazorg is van groot belang, aangezien nazorgmedewerkers specifiek zicht hebben op de personen die uitstromen naar gemeente Den Haag. Daarnaast bleken de selectiecriteria ervoor te zorgen dat veel gedetineerde personen met schulden niet in aanmerking kwamen voor deelname. Met name vanwege de selectie op de duur van de detentie en de uitstroom naar gemeente Den Haag kwam slechts een klein deel van de detentiepopulatie in PI Alphen aan den Rijn in aanmerking voor deelname, zoals verwoord door een van de casemanagers:

“Ja, want zonder die criteria hebben we natuurlijk veel meer gedetineerden. Want echt, de meesten hebben schulden. En de meesten hebben ook werkelijk geen idee waar die schulden zijn en hoe ze het überhaupt moeten oppakken.” (R4)

In totaal zijn er 22 aanmeldingen geweest voor de pilot. Dit heeft bij 12 personen geleid tot een schuldregeling of werden zij nog ondersteund om tot een schuldregeling te komen. Ten tijde van dit schrijven was bij zes deelnemers een saneringskrediet rondgekomen en konden zij aan het afbetalingstraject beginnen of zijn hier reeds mee begonnen. Bij de negen andere deelnemers verschilt het op welk punt van het proces de deelnemers zich bevinden, maar werd nog gewerkt aan het rondkrijgen van een saneringskrediet. Gedurende de pilot zijn tien mensen uitgevallen

om verschillende redenen, zoals het hebben van één schuldeiser of vanwege overplaatsing naar een andere PI.

Vanwege de selectiecriteria is na een aantal maanden besloten gedetineerde personen met een ISD-maatregel en ook personen die iets minder dan zes maanden in detentie verbleven toe te laten in de pilot. Daarnaast zijn er vanaf november 2023 in totaal 39 adviesgesprekken gehouden met gedetineerde personen.³ Bij de adviesgesprekken worden verschillende soorten zaken besproken, zoals het helpen met een afspraak maken bij de gemeente of het geven van advies over schuldhulp in het algemeen.

3.4 Algemene ervaringen pilot

Ondanks de lage instroom in de pilot waren zowel vrijwel alle deelnemers als betrokken experts die zijn gesproken erg tevreden en positief over de pilot, de samenwerking binnen de pilot en de binnen de pilot gehanteerde aanpak van schulden. Het starten met intensief schuldregelen tijdens detentie werd als zeer positief ervaren, onder meer vanwege de grote negatieve gevolgen van schulden en omdat gedetineerde personen tijdens detentie ‘toch in de wachtstand zitten’:

“Nou, ik vind het heel erg fijn dat we in detentie al op zoek gaan naar wat kunnen we nou aan die schulden doen? Want schulden zijn gewoon heel vaak een heel grote stressor voor allerlei andere problematiek, hè, gaan ze toch weer naar de fles grijpen of gekke dingen doen om aan geld te komen. Dus dat vind ik een hele interessante dat we dat op dat moment, waar er een soort van rust is van detentie, dat je dat kan aanpakken. Dus de timing vind ik goed.” (R10a)

“Ik denk dat het een heel waardevol onderdeel van het re-integreren is, zeg maar. Ik denk dat ze er echt wat aan hebben, onder aan de streep. Ik denk ook dat detentie het goede moment is om dit op te starten, want je hebt ze hier en ze kunnen nu echt aan dingen gaan werken, in plaats van dat ze buiten rondlopen.” (R6)

³ Dit is de actuele stand van zaken ten tijde van de publicatie van dit rapport.

Medewerkers van de PI gaven aan dat zij zelf doorgaans niet de expertise in huis hebben om te ondersteunen bij complexe schuldensituaties en dat op deze manier veel uit handen kan worden genomen en er belangrijke stappen kunnen worden gezet bij het ondersteunen van schulden.

Ook door de geïnterviewde deelnemers is de pilot over het algemeen als erg positief ervaren. Deelnemers van de pilot gaven aan dat het hen rust gaf dat er aan hun schulden werd gewerkt. Alleen al het gevoel dat er iets aan hun schuldensituatie werd gedaan zorgde bij respondenten voor minder stress. Deelname aan de pilot gaf bovendien een meer positief toekomstbeeld; perspectief op een toekomst waarin de deelnemers meer ademruimte ervaren en de schulden niet altijd op hen drukken, zoals weergegeven door een van de deelnemers:

“Dat als ik weer werk, dat ik mijn tijd en hersenen kan focussen niet om schulden en problemen op te lossen, maar om een betere toekomst op te bouwen. [...] De komende tijd wordt het gewoon opbouwen van alles wat ik in die twee jaar verloren heb. Connecties weer opbouwen, mijn toekomst weer herstellen, ik wil verder studeren, mijn eigen woning. Gewoon comfortabel kunnen leven.” (R16)

3.5 Succesfactoren

Over het algemeen waren vrijwel alle gesproken betrokkenen positief over de pilot, de samenwerking en deze vorm van ondersteuning bij schuldenproblematiek. In deze paragraaf worden de belangrijkste vier succesfactoren en de belangrijkste vier aandachtspunten van de pilot in meer detail weergegeven.

3.5.1 Kennis, beschikbaarheid en tijd van schuldregelaars in detentie

Door vrijwel alle betrokkenen is aangegeven dat het als erg positief wordt ervaren dat de schuldregelaars alle benodigde kennis van zaken hebben, makkelijk bereikbaar en beschikbaar zijn en daarnaast ook tijd hebben voor het uitzoeken van zaken en bieden van ondersteuning.

In veel gevallen was sprake van complexe schuldensituaties waarin gedetineerde personen zich bevonden en door onder andere casemanagers en medewerkers van Bureau

Nazorg wordt doorgaans te weinig tijd en expertise ervaren om gedetineerde personen tijdens en na detentie de juiste ondersteuning te bieden. Zowel de betrokkenen als de deelnemers gaven aan dat de pilot mede als zeer positief werd ervaren omdat de schuldregelaars ruim de tijd konden nemen, uitleg konden geven, uitzoekwerk konden doen en over alle kennis beschikten. Zo vertelde een van de gedetineerde personen:

“Ik had een oriëntatiegesprek, kennismakingsgesprek en daarna is alles uitgelegd, ook hoe het ontstond alles. Dus dit keer hebben ze wel van dat je zegt: wauw. Dit keer werd ik echt geholpen, vergeleken met vroeger. Ze hebben ook alle incasso's gebeld. Ze hebben gezegd, van: joh, meneer zit in een schuldsaneringsproject. Ze hebben mij zo'n overeenkomst gegeven, dus als er sommige incasso's zijn die nog niet weten, die af en toe email sturen; dan ik stuur die overeenkomst, dan weten ze het daar, en dan, nou ja, geven ze het door.” (RD3)

Door de kennis, kunde, tijd en beschikbaarheid van de schuldregelaars werd ervaren dat alle stappen op een rustig tempo konden worden uitgelegd en doorlopen, voldoende informatie werd gegeven, zaken werden uitgezocht en verwachtingen konden worden bijgesteld. Bij de deelnemers zorgde dit zowel voor een positiever toekomstperspectief, maar ook voor meer vertrouwen in instanties, juist door het bij de hand nemen en de goede bereikbaarheid en informatievoorziening, zoals verwoord door een van de deelnemers:

“Ik ben gewoon vol vertrouwen nu. Dit keer heb ik [er] echt vol vertrouwen in en daar ben ik blij mee. En ik hoop dat het snel voorbij gaat eigenlijk, die tijd. Kan ik zeggen: wauw. Een beetje hergeboren weer zonder schulden, zonder niks. En dan ja, nou ja, je hebt je lesje geleerd. Weet je het nou. Dat eigenlijk. Dus ik ben echt superblij met dat, met dat hele project ben ik echt superblij.” (RD4)

3.5.2 Goede samenwerking tussen betrokkenen

Een tweede succesfactor betreft goede samenwerking tussen de meest belangrijke organisaties in de pilot, zoals de schuldregelaars van de gemeente Den Haag, Bureau Nazorg en de casemanagers in de PI. Uit de interviews met betrokkenen en de reflectiesessies bleek deze samenwerking goed te verlopen. Belangrijk hierbij is dat betrokkenen elkaar gemakkelijk weten te vinden en er eensgezindheid is over de aanpak en verdeling van taken. Ook de reflectiesessies hebben eraan bijgedragen dat de samenwerking soepel is verlopen. Zo zeiden twee respondenten:

“(...) wat ik als echt positief ervaar, is dus die samenwerking, hè. Dat dat gewoon heel laagdrempelig is en dat de lijntjes gewoon kort zijn. Nou ja, we hebben natuurlijk ook een soort van reflectiesessies gehad met elkaar, die heb ik ook echt als positief ervaren en dat we toch eigenlijk allemaal wel op één lijn zaten.” (R9)

“Ik persoonlijk vind het heel fijn dat ze hier iedere week een dag zitten. Ten eerste zie je de betrokkenheid, de casuïstiek kan je veel vlotter met elkaar bespreken door heel even bij elkaar langs te lopen. Met bespreking van de casuïstiek heb je ook weer andere inzichten, zijn er weer andere tools die je kunt oppakken. Dus die samenwerking is echt top, die is echt top.” (R4)

3.5.3 Gedrevenheid van betrokkenen

In het verlengde van de samenwerking ligt de gedrevenheid van de betrokkenen bij de pilot als succesfactor. De samenwerking verloopt goed, omdat de inzet volgens betrokkenen hoog is, er duidelijke coördinatie plaatsvindt vanuit de gemeente Den Haag (door de projectleider) en de betrokkenen gedreven zijn om de schuldenaanpak tot een succes te maken. Met verschillende projecten en een hoge werkdruk binnen de PI is het niet altijd gemakkelijk een dergelijk nieuwe aanpak in te zetten en te laten slagen. Juist omdat betrokkenen de noodzaak voelen om de schuldenproblematiek op een adequate wijze aan te pakken, verloopt de samenwerking en ondersteuning van de schulden goed.

“Nou ik denk, wat goed ging, wat goed gaat, is de betrokkenheid van de verschillende partijen die hierbij betrokken zijn. Ik denk dat het heel belangrijk is ook in een eventueel vervolg, om er gewoon echt mensen op te hebben zitten die zich hierop willen en kunnen focussen. Ja, ik denk, dat gaat gewoon echt wel goed.” (R11)

De gedrevenheid van de schuldregelaars leidde ertoe dat de pilot werd onthouden door de casemanagers in de PI en dat daardoor het enthousiasmeren en aanmelden van nieuwe deelnemers van de pilot voldoende aandacht bleef krijgen gedurende de pilot. De gedrevenheid van onder andere medewerkers bij gemeente Den Haag, Bureau Nazorg en de casemanagers in de PI werd meermaals onderstreept.

3.5.4 Motivatie van deelnemers

Een vierde succesfactor van de pilot is dat de deelnemende gedetineerde personen van de pilot doorgaans vanaf het begin gemotiveerd waren om aan hun schulden te werken. Zo krijgen zij de voldoende informatie van de casemanagers en/of Bureau Nazorg en waren zij redelijk snel bereidwillig om informatie te delen en ondersteuning aan te nemen. Zo gaf een van de schuldregelaars aan:

“Tot nu toe ben ik verrast. Ja, heel gemotiveerd. Ik weet niet of dat ligt aan dat ze binnen zitten, dat ze denken van joh: ik heb eigenlijk niet zoveel waarop ik me kan focussen, dus laat ik hier aan gaan werken. Maar ik vind ze heel gemotiveerd. En bij een reguliere klant zie ik dat niet zo snel, omdat er tussenpartijen zitten, of een begeleider of een bewindvoerder, dus een klant spreek ik ook niet zo vaak of veel, en al helemaal niet over dit soort dingen, ja.” (R8)

De manier waarop de informatie over deelname is weergegeven en de verwachtingen die daarmee werden geschept hebben hieraan bijgedragen.

3.6 Aandachtspunten

Naast het enthousiasme over het verloop en de samenwerking binnen de pilot zijn ook verschillende aandachtspunten te onderscheiden die van belang zijn voor mogelijke vervolgplannen.

3.6.1 Aantal deelnemers

Ten eerste zijn er, zoals eerder vermeld, een aantal criteria vastgesteld om voor deelname aan de pilot in aanmerking te komen. Met name het criterium van het uitstromen naar de gemeente Den Haag en een detentieduur van minimaal zes maanden zorgden ervoor dat het grootste deel van de personen in detentie niet in aanmerking kwam voor deelname aan de pilot. Er waren meerdere gevallen waarin personen wel wilden deelnemen aan de pilot of waarvan de casemanager in de PI dacht dat de deelnemer geschikt was voor deelname, maar de deelnemer niet voldeed aan deze criteria, zoals een van de respondenten vertelde:

“Ja, het eerste criteria is de gemeente Den Haag. Dat is wel echt jammer. Maar goed, het is ook vanuit de gemeente Den Haag heel goed dat ze dit wel doen en andere gemeentes die doen dit niet. Maar dat was eigenlijk criteria nummer één waar het fout ging. (...) Ja, ik zat toevallig vanmorgen nog in een gesprek met iemand die inderdaad bezig is met een schuldhulpverleningstraject en die zegt, alleen dat is dan gemeente Delft dus dat is dan weer net jammer.” (R6)

Hierdoor is het aantal deelnemers aan de pilot volgens een aantal betrokkenen wat tegengevallen. Het aantal deelnemers van de pilot bedraagt twaalf (ex-)gedetineerde personen. Ondanks dat er wel aandacht voor aanmelding voor de pilot is gevraagd door de casemanagers van de PI blijkt dat er geen aanmeldingen vanuit gedetineerde personen zelf kwamen voor deelname aan de pilot. Het blijft dus van belang dat casemanagers actief informatie verstrekken over de mogelijkheden en er voldoende aandacht gaat naar het verspreiden van deze informatie via onder meer het RIC en flyers en posters. Voor voldoende aanmeldingen of deelname aan dergelijke schuldhulpverleningsprogramma's is ook de rol van Bureau Nazorg van belang: juist

omdat nazorgmedewerkers zicht hebben op de personen die naar de gemeente uitstromen en personen gemakkelijk kunnen doorverwijzen. Aangezien casemanagers een hoge werkdruk hebben en druk zijn met veel verschillende cliënten en projecten, bieden gemeentelijke nazorgafdelingen een belangrijke ingang voor het werven van deelnemers.

3.6.2 (Samen)werken en hoge werkdruk in de PI

Voor de betrokken schuldregelaars is het van belang tijd te krijgen om te werken met deze doelgroep en te wennen aan het werken in de PI. Hierdoor is goede voorbereiding, inclusief extra trainingen zoals weerbaarheidstrainingen, waardevol om vertrouwen te krijgen in het werken in de PI. Daarbij geldt dat er van casemanagers meer tijd wordt gevraagd voor het informeren en doorsturen van cliënten, het uitleggen van praktische zaken en het ondersteunen van de schuldregelaars. Dit terwijl de werkdruk onder deze medewerkers al hoog is. Door casemanagers in de PI werd aangegeven dat zij veel tijd kwijt zijn aan het ondersteunen van de schuldregelaars:

“In sommige gevallen was er op wekelijkse basis nog een toestemmingsverklaring nodig of dat nog iets ondertekend moest worden, dat er een BKR-registratie opgevraagd moest worden (...). En al dat soort relatief kleine vragen, als dat bijna wekelijks is, [...] ik had er bijna een dagtaak aan. Maar ja, ik heb ook 35 man, dus dat gaat gewoon niet, daar heb je gewoon de tijd niet voor.” (R6)

3.6.3 Hulp van familie en vrienden van deelnemers binnen de pilot

Er zijn ook enkele praktische aandachtspunten. Tijdens de pilot bleek dat het tijdens het verzamelen van de benodigde financiële documenten en overzichten voor gedetineerde personen nuttig of soms zelfs noodzakelijk waren om iemand buiten de PI te hebben die desgevraagd documenten kan ophalen en verzamelen en vervolgens aan de schuldregelaars kan overhandigen, omdat deze niet vanuit detentie kunnen worden verkregen:

“Het blijkt in de praktijk toch lastig te zijn en dat we toch een beetje leunen op contacten die gedetineerden buiten de gevangnissen hebben dus bijvoorbeeld een tante, nichtje,

oom, partner die zegt van, nou ja, ik kan dit of dat wel opzoeken thuis of aanleveren of bij helpen. (...) Dus dat zijn dingen die, ja, die nu in deze situaties lastig blijken te zijn en waar we tot nu toe steeds een maatwerkoplossing voor weten te vinden.” (R5)

Het is dus van belang na te gaan hoe ook gedetineerde personen zonder sociaal netwerk de juiste ondersteuning kan worden geboden:

“Ja kijk, ik denk eigenlijk dat we in zo ’n situatie, heb ik gisteren ook benoemd, dat we dan moeten kijken naar iets van begeleiding mogelijk..., zeg maar, dat er een externe partij echt wat meer ook buiten straks die steunende factor kan zijn. Want kijk, deze man bijvoorbeeld gaat deze zomer, gaat hij weg en heeft dan dus niemand. Kijk, het is, één, al vervelend zat als je geen netwerk hebt, maar ook met dit soort dingen: hij weet gewoon niet eens waar je moet beginnen en dat ligt niet per se aan zijn IQ, maar het ligt gewoon aan de grootte van de problematiek, zeg maar, dus dat.” (R6)

Ook geldt dat het niet mogelijk is om het DigiD van iemand te gebruiken, waardoor een aantal zaken niet geregeld konden worden en bepaalde relevante informatie niet kan worden ingezien. Dit kan bijvoorbeeld worden opgelost door extra simkaarten in de PI aanwezig te hebben zodat ieder gedetineerde persoon gebruik kan maken van zijn of haar DigiD, zoals benoemd door één van de schuldregelaars:

“Wat me handig lijkt is, er is een aantal telefoons binnen de PI, mobiele telefoons. En ik had dus al voorzien dat voor een bepaalde klant, daar moet ik de belastingaangifte voor doen en die zijn nog niet gedaan. Dus ik gaf al bij, volgens mij bij Bureau Nazorg medewerker aan, van joh: dit moet ook van de grond komen, we moeten even dit op poten zetten. En die gaf al aan, van joh: er zijn een aantal telefoons natuurlijk binnen de PI, maar je kunt maar per telefoonnummer een aantal DigiD-codes daaraan koppelen en die [medewerker BN] gaf al aan die telefoons zijn bijvoorbeeld al vol. Dat ik denk van, ik had het hier met [naam andere schuldregelaar] over, van joh: zou het gewoon niet handig zijn als er gewoon een simkaart per zo ’n gedetineerde zou komen die dan wel een soort van helemaal met een verzoek wordt ingediend, zo ’n simkaart,

niet bij gedetineerde zelf terechtkomt, maar ik zeg maar wat: ik weet dat ze dingen opslaan in een bepaalde kluis of zo.” (R8)

3.6.4 Informatievoorziening over de duur van het schuldregelen en het verloop van de pilot

Een laatste aandachtspunt betreft de informatievoorziening over de pilot en de werkwijze daarbinnen naar deelnemers. Hoewel de deelnemers erg te spreken waren over de samenwerking en ondersteuning die zij hebben ontvangen, gaven enkelen van hen aan dat zij het schuldenregelen lang vonden duren, en de verwachtingen over de duur van het traject niet altijd overeenkwamen met de werkelijkheid:

“Ja, het duurt gewoon even wat langer dan ik had verwacht. Nou ja, ik weet niet hoeveel mensen daarbij betrokken zijn en hoe lang het normaal duurt. Maar ik had het wel sneller verwacht.” (R16, deelnemer pilot):

“Het moet eigenlijk sneller kunnen, vind ik, de schuldhulpverlening in kunnen, dat moet veel sneller kunnen. Ik kan nu ook niet weten waarom het allemaal zo lang moet duren, vooral in mijn geval, weet je.” (R13, deelnemer pilot)

Daarnaast benoemde een groot aantal deelnemers van de pilot dat zij niet goed wisten wat er momenteel door de schuldregelaars werd gedaan binnen hun schuldentraject.

4. Conclusies

In dit onderzoek is getracht antwoord te geven op de onderzoeksvraag: *Hoe wordt de uitvoer van de pilot 'Schuldenzorgvrij uit detentie' ervaren en wat zijn belangrijke succesfactoren en knelpunten bij de uitvoer van de pilot?*

Om antwoord te geven op deze hoofdvraag worden eerst de bijbehorende deelvragen beantwoord. Hierna worden kort de beperkingen van het onderzoek en tot besluit weergegeven.

Wat is de aard en omvang van de schuldenproblematiek bij gedetineerde personen in PI Alphen aan den Rijn die uitstromen naar de gemeente Den Haag?

Uit dit onderzoek komt allereerst naar voren dat – op basis van de D&R-plannen – meer dan 80% van de gedetineerde personen in PI Alphen aan den Rijn die uitstromen naar de gemeente Den Haag schulden hebben. Dit is in lijn met cijfers die andere onderzoeken laten zien ten aanzien van de omvang van schulden onder mensen die in aanraking komen met justitie. Daarnaast blijkt uit de D&R-plannen en de interviews dat het type schulden van de gedetineerde personen vaak CJIB-schulden betreft, maar ook andere schulden (zoals schulden ten aanzien van zorgverzekering, huur en telefoonabonnement) komen veelvuldig voor. De gevolgen van de schulden zijn groot: er wordt veel stress ervaren vanwege schulden en schulden hebben een negatieve uitwerking op het re-integratieproces. Niet iedere gedetineerde persoon heeft overigens precies zicht op de omvang en aard van de schulden en/of wil hulp bij schulden.

Hoe wordt de ondersteuning bij schuldenproblematiek ervaren buiten/voorafgaand aan de pilot?

Hoewel de schuldenaanpak één van de vijf basisvoorwaarden voor re-integratie is waaraan tijdens detentie dient te worden gewerkt, ontbreekt volgens alle betrokkenen een goede, consistente aanpak die aansluit bij de complexe schuldensituaties waarmee gedetineerde personen vaak te maken hebben. Gedetineerde personen worden buiten de pilot gedurende de vrijheidsstraf wel gemotiveerd om aan de slag te gaan met de schulden en schulden worden

bijvoorbeeld opgenomen in het D&R-plan, maar de ondersteuning is oppervlakkig. Er is met name te weinig specifieke kennis, expertise en tijd beschikbaar om de juiste ondersteuning te bieden bij de complexe schuldensituaties. Dit is in lijn met eerder onderzoek dat liet zien dat forensisch sociaal professionals vaak weinig tijd en aandacht besteden aan begeleiding van cliënten rondom schulden en daarin veel belemmeringen ervaren, en dat het van belang is dat reclasseringswerkers meer kennis en vaardigheden opdoen om succesvolle begeleiding bij schulden te realiseren (zie Van Beek et al., 2021).

Wat is het succes- of vorderingspercentage van de pilot?

Op 1 augustus 2024 waren er twaalf deelnemers aan de pilot, waarvan zes een saneringskrediet rond hebben. Bij de negen andere deelnemers verschilt het op welk punt van het proces de deelnemers zich bevinden, maar wordt getracht een saneringskrediet rond te krijgen. Daarnaast zijn vanaf november 2023 tot aan publicatie van dit rapport 39 adviesgesprekken gehouden met gedetineerde personen in PI Alphen aan den Rijn.

Hoe wordt de uitvoer van de pilot door de deelnemers en betrokken experts ervaren?

Uit de interviews en reflectiesessies kwam naar voren dat de pilot over het algemeen door alle betrokkenen – zowel door deelnemers als betrokken experts – als zeer positief wordt ervaren. Veelvuldig wordt aangegeven dat het voor een goede re-integratie essentieel is dat er al tijdens detentie aan de schulden van gedetineerde personen wordt gewerkt. Gedetineerde personen ervaren een hoge mate van stress als gevolg van het hebben van schulden. De aanpak en ondersteuning door de schuldregelaars en samenwerking met andere betrokkenen vanuit de PI, reclassering en gemeente wordt gewaardeerd en draagt bij aan het verminderen van de negatieve gevolgen van schuldenproblematiek. Medewerkers van de PI gaven aan dat zij zelf doorgaans niet de expertise in huis hebben om te ondersteunen bij complexe schuldensituaties en dat op deze manier veel uit handen kan worden genomen en er belangrijke stappen kunnen worden gezet bij het ondersteunen van schulden. Het starten met intensief schuldregelen tijdens detentie werd als zeer positief ervaren, onder meer vanwege de grote negatieve gevolgen van

schulden en omdat gedetineerde personen tijdens detentie ‘toch in de wachtstand zitten’. Deelnemers van de pilot gaven aan dat het hen rust gaf dat er aan hun schulden werd gewerkt. Alleen al het (idee van het) niet meer hebben van schulden levert rust en minder stress op. Hierdoor melden deelnemers een positiever toekomstperspectief te hebben, waarbij niet alles in hun leven meer om schulden draait.

Wat zijn de succesfactoren en aandachtspunten van de pilot?

Er zijn in dit onderzoek verschillende succesfactoren en knelpunten van de pilot gevonden. Een eerste belangrijke succesfactor is de kennis, kunde, tijd en aandacht die de schuldregelaars kunnen geven aan personen in detentie met schulden, iets waar de medewerkers van de PI, reclassering en Bureau Nazorg doorgaans onvoldoende tijd voor en kennis over hebben. Een tweede succesfactor van de pilot is de goede samenwerking tussen de betrokken experts. Dit komt overeen met het Offender Management Model, dat stelt dat het belangrijk is dat de hoofdverantwoordelijke voor de rehabilitatie van gedetineerde persoon, in het geval van de pilot de casemanager in de PI, in goed contact staat met andere hulporganisaties, zoals de schuldregelaars (Turley et al., 2011). Dit was het geval tijdens de pilot, waarbij de instroom van de pilot voornamelijk vanuit de casemanager in de PI kwam die gedetineerde personen introduceerde bij de schuldregelaars. Daarnaast werd de gedrevenheid en grote betrokkenheid van de experts en de motivatie van de gedetineerde personen als succesfactoren genoemd.

Ook is een aantal aandachtspunten van de pilot benoemd. Zo is het van belang deelnemers enthousiast te krijgen voor deelname en hebben de selectiecriteria ervoor gezorgd dat het merendeel van de personen in de PI Alphen aan den Rijn niet in aanmerking kwam voor deelname. Daarnaast is gewezen op de aanpassingen die nodig zijn bij het werken in een PI, de doorloop en werkdruk van de casemanagers in de PI en de afhankelijkheid van gedetineerde personen van het wel of niet hebben van iemand buiten de PI die kan helpen met het aanleveren van documenten voor de schuldhulpverlening. Tot slot gaven de deelnemers van de pilot aan dat er behoefte is aan goede uitleg en heldere verwachtingen over het verloop van het pilottraject en de duur van het schuldregelen.

Beperkingen van het onderzoek

Hoewel in deze evaluatie uiteenlopende bronnen zijn gebruikt en veel betrokkenen zijn gesproken, dient te worden opgemerkt dat niet alle deelnemers aan de pilot zijn geïnterviewd vanwege tijdsgebrek, het niet kunnen contacteren van deelnemers of omdat deelnemers niet wilden deelnemen aan een interview. Daarnaast zijn de meeste respondenten eenmaal gesproken en zijn de deelnemers niet gedurende een langere periode gevolgd. Het is daardoor onbekend wat de gevolgen van de pilot zijn geweest voor de schuldensituatie van de deelnemers op de langere termijn.

Slot

Concluderend wordt de pilot door vrijwel alle betrokkenen als een groot succes ervaren. De gevolgen van het hebben van schulden zijn groot en de detentieperiode is een uitstekend moment om te starten met het ondersteunen bij schuldenproblematiek. Schuldregelaars die aanwezig zijn in de PI kunnen met veel kennis, tijd en expertise de juiste ondersteuning bieden, waarbij met name de samenwerking tussen en gedrevenheid van de betrokken partijen in combinatie met de motivatie van deelnemers goed lijkt te werken. Gegeven enkele aandachtspunten, zoals de werkdruk onder casemanagers en aandacht voor de rol van het sociale netwerk van deelnemers en voor informatievoorziening, biedt deze pilot voldoende aanknopingspunten voor vervolg en verbreding.

5. Aanbevelingen

Naar aanleiding van de interviews kan een aantal opties worden weergegeven voor de voortzetting van de pilot, zoals het uitbreiden van de pilot naar verschillende gemeenten of PI's, het vast in dienst nemen van schuldregelaars in de PI en het vast definiëren van wenselijke en haalbare schuldhulpverlening tijdens detentie. Deze opties worden in dit hoofdstuk verder uitgewerkt.

5.1 Verbreding van de pilot

In de pilot werd specifiek gericht op mensen die uitstroonden naar de gemeente Den Haag. Een mogelijkheid is het verbreden van de pilot, door bijvoorbeeld de pilot uit te breiden naar andere PI's of door andere gemeenten en schuldregelaars van andere gemeenten te betrekken bij de pilot in de PI in Alphen aan den Rijn. De wens om een dergelijke schuldenaanpak breder uit te zetten werd meermaals uitgesproken:

“Alleen het zou fijner zijn als het buiten Den Haag ook zou kunnen. (...) Ja, want dan hebben we veel meer gedetineerden. Want echt de meesten hebben schulden. En de meesten hebben ook werkelijk geen idee waar ze zijn die schulden en hoe ze het überhaupt moeten oppakken.” (R4)

5.2 Aanstelling van een vaste schuldregelaar

Een vaste schuldregelaar in de PI zou volgens meerdere betrokkenen ook een mogelijke aanvulling kunnen zijn:

“Ik denk dat het er ook niet zozeer om moet gaan of er mensen vanuit de gemeente Den Haag zitten of er mensen vanuit gemeente Amsterdam, maar dat ze gewoon die hulp krijgen al, dat ze rust in hun hoofd krijgen met betrekking tot het stukje schulden. En dat dat contact al gelegd is en dat er al inzichtelijk gemaakt kan worden: hoe hoog zijn de

schulden en waar zijn de schulden? In plaats van daar pas eens mee te gaan beginnen als ze buiten zijn.” (R9)

Door het vast in dienst nemen van schuldregelaars in de PI zouden de schuldregelaars al hun tijd kunnen besteden aan het schuldregelen van gedetineerde personen in de PI en wordt de schuldregelaar niet beperkt door de gemeente waar de gedetineerde persoon naar toestroomt na detentie. De overgang van schuldregelen van binnen detentie naar buiten detentie behoeft in dat geval wel meer aandacht, omdat het schuldregelen moet worden overgepakt door een schuldregelaar van een gemeente.

5.3 Verdere definiëring van inzet schuldhulpverlening

De pilot zet aan tot het nadenken over en definiëren van welke inzet op schuldhulpverlening tijdens detentie haalbaar en wenselijk is. Onder meer bleek dat het al heel erg wordt gewaardeerd wanneer er adviesgesprekken worden gevoerd en dat het als heel positief wordt ervaren dat (voorbereiding van) schuldhulpverlening in gang wordt gezet, ook als het traject nog niet is afgerond bij uitstroom uit detentie. Tegelijkertijd bleek dat hoe meer inzet werd gepleegd hoe positiever dit werd ervaren. Verdere uitwerking van hoe tijdens detentie zo veel mogelijk inzet op schuldhulpverlening kan worden gepleegd – gegeven de succesfactoren en knelpunten die uit dit onderzoek naar voren kwamen – en wat dit vraagt van alle betrokken partijen verdient dus aanbeveling.

Literatuurlijst

- Aaltonen, M., Oksanen, A., & Kivivuori, J. (2016). Debt problems and crime. *Criminology*, 54(2), 307-331.
- Amit, N., Ismail, R., Zumrah, A. R., Nizah, M. A. M., Muda, T. E. A. T., Meng, E. C. T., Ibrahim, N., & Din, N. C. (2020). Relationship between debt and depression, anxiety, stress, or suicide ideation in Asia: A systematic review. *Frontiers in Psychology*, 11, 1336.
- Andvig, E. S., Bjørlykhaug, K. I., & Hummelvoll, J. K. (2019). Victims of debt after imprisonment: Experiences of Norwegians with substance use challenges. *Scandinavian Psychologist*, 6, 1-20.
- Belastingdienst (2024a). *Hoe werkt minnelijke schuldsanering?*. Geraadpleegd van https://www.belastingdienst.nl/wps/wcm/connect/bldcontentnl/standaard_functies/private/contact/rechten_en_plichten_bij_de_belastingdienst/schuldsanering/minnelijke-schuldsanering
- Belastingdienst (2024b). *Hoe werkt de wettelijke schuldsanering?*. Geraadpleegd van https://www.belastingdienst.nl/wps/wcm/connect/bldcontentnl/standaard_functies/private/contact/rechten_en_plichten_bij_de_belastingdienst/schuldsanering/wettelijke-schuldsanering
- Boschman, S., Teerlink, M., & Weijters, G. (2020). *Monitor nazorg ex-gedetineerden – 6^e meting: Problemen op de basisvoorwaarden voor re-integratie en de relatie met recidive*. Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2023a). *Gedetineerden; geslacht, leeftijd en migratieachtergrond*. Geraadpleegd van <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/82321NED/table?fromstatweb>
- Chandra, Y., & Shang, L. (2019). Inductive coding. In Y. Chandra, & L. Shang (Eds.), *Qualitative Research Using R: A systematic approach*. (pp. 91-106). Springer.

- Decorte, T., & Zaitch, D. (2016). *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie*. Acco.
- De Jong, J. D. (2017). *Denktank 9: Schulden*. Hogeschool Leiden.
- Dienst Justitiële Inrichtingen (2024a). *Basisvoorwaarden re-integratie*. Geraadpleegd van <https://www.dji.nl/justitiabelen/volwassenen/reintegratie/basisvoorwaarden-re-integratie>
- Dienst Justitiële Inrichtingen (2024b). *Basisvoorwaarde schuldenaanpak*. Geraadpleegd van <https://www.dji.nl/justitiabelen/volwassenen/reintegratie/basisvoorwaarden-re-integratie/basisvoorwaarde-schuldenaanpak>
- Doekhie, J., Koenraadt, R., & Besten, A. den. (2024). *Van Bajes naar buiten*. WODC Rapport. Leiden: Universiteit Leiden.
- Gålnander, R. (2023). 'The anxiety of a lifetime': Dealing with debt in desistance from crime. *The British Journal of Criminology*, 63, 461-476.
- Hanrath, J., De Boois, M., Van Beek, G., De Vogel, V., & Jungmann, N. (2018). *'Jij bent toch van de schulden?' Project verbeterde samenwerking tussen schuldhulpverlening en reclassering in Amsterdam*. Hogeschool Utrecht.
- Harper, A., Ginapp, C., Bardelli, T., Grimshaw, A., Justen, M., Mohamedali, A., Thomas, I., & Puglisi, L. (2021). Debt, incarceration, and re-entry: A scoping review. *American Journal of Criminal Justice*, 46(1), 250–278.
- Jungmann, N., Lems, E., Vogelpoel, F., Van Beek, G., & Wesdorp, P. (2014). *Onoplosbare schuldsituaties*. Hogeschool Utrecht.
- Jungmann, N., & Madern, T. (2023). *Basisboek aanpak schulden*. Noordhoff.
- Jungmann, N., Menger, A., Anderson, M., & Stam, D. (2014). *Gevangen in schuld: Over de uitzichtloze schuldsituaties van cliënten van de verslavingsreclassering*. Hogeschool Utrecht.
- Kennealy, P. J., Skeem, J. L., Manchak, S. M., & Eno Loudon, J. (2012). Firm, fair, and caring officer- offender relationships protect against supervision failure. *Law and Human Behavior*, 36(6), 496– 505.

- Koenraadt RM, Boone MM, Rap SE, et al. (2021) *Financieel toezicht binnen het (jeugd)strafrecht*. Den Haag: WODC, Ministerie van Justitie en Veiligheid.
- Koenraadt, R., Dirkzwager, A., & Nieuwbeerta, P. (2020). Gedetineerd en debiteur: Onderzoek naar het hebben van schulden tijdens en na detentie. *Proces*, 99(2), 157-171.
- Koenraadt, R., & Lin, S. Y. (2023a). *Schuldhulpverlening bij gedetineerde personen in de PI Alphen*. Intern document.
- Koenraadt, R., & Lin, S. Y. (2023b). *Evaluatie pilot schuldenzorgvrij uit detentie*. Intern document.
- LaScala-Gruenewald, A., & Paik, L. (2023). Legal Financial Obligations in the United States: A review of recent research. *Sociology Compass*, 17(5), e13070.
- McIntyre, S. G. (2017). Personal indebtedness, community characteristics and theft crimes. *Urban Studies*, 54(10), 2395-2419.
- Meredith, M., & Morse, M. (2017). Discretionary disenfranchisement: The case of legal Financial Obligations. *The Journal of Legal Studies*, 46(2). 309.
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Ministerie van Justitie en Veiligheid, & Vereniging van Nederlandse Gemeenten (2021). *Handreiking bestuurlijk akkoord re-integratie van (ex-)gedetineerde burgers*. Ministeries van BZK en J&V & VNG.
- Ong, Q., Theseira, W., & Ng, I. Y. H. (2019). Reducing debt improves psychological functioning and changes decision-making in the poor. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 116(15), 7244-7249.
- Rijksoverheid (z.d.). *Waar moet ik schuldhulpverlening aanvragen?*. Geraadpleegd van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/schulden/vraag-en-antwoord/schuldhulpverlening-aanvragen>
- Schuldenlab070 (2023). *Concept pilotplan schuldenzorgvrij uit detentie*. Intern document.
- Society Impact (2022). *Effecten en evaluatie pilot Schuldenvrij terug in de maatschappij*. Society Impact.

- Stavenuiter, M., & Nederland, T. (2014). *Lokaal en integraal: Vormgeving en uitvoering van de schuldhulpverlening in zestig gemeenten*. Verwey-Jonker Instituut
- Todd-Kvam, J. (2019). An unpaid debt to society: How ‘punishment debt’ affects reintegration and desistance from crime in Norway. *The British Journal of Criminology*, 59(6), 1478–1497.
- Turley, C., Ludford, H., Callanan, M., & Barnard, M. (2011). Delivering the NOMS Offender Management Model: Practitioner views from the offender management community cohort study. *Ministry of Justice research Series*, 7/11.
- Van Beek, G. (2022). *Mea Culpa: The complexity of financial problems among probation clients*. Tilburg University/Hogeschool Utrecht.
- Van Beek, G., De Vogel, V., & Van de Mheen, D. (2020a). Financiën: een risicofactor voor delictgedrag? Een onderzoek naar de complexiteit van financiële problematiek onder reclasseringscliënten. *Proces*, 99(2), 136-156.
- Van Beek, G., De Vogel, V., & Van de Mheen, H. (2020a). The relationship between debt and crime: A systematic and scoping review. *European Journal of Probation*, 13(1), 41–71.
- Van Beek, G., De Vogel, V., & Van de Mheen, D. (2020b). Financiële problematiek als belemmering voor re-integratie van ex-delinquenten. *Justitiële verkenningen*, 46(1), 86-104.
- Van Beek, G., De Vogel, V., & Van de Mheen, D. (2020b). How serious is debt among probation clients? A study into the prevalence and scope of debt in a Dutch probation sample. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 66(2-3), 186–208.
- Van Beek, G., De Vogel, V., & Van de Mheen, H. (2021). How to assist probationers with debt problems during supervision? A qualitative study into the experiences of both probation officers and clients. *Crime & Delinquency*. 68(6-7), 1069–1092.

- Van Beek, G., De Vogel, V., & Van de Mheen, D. (2022a). Does debt increase risk? A mixed methods approach to studying the potential underlying risk factors in the relationship between debt and crime. *Psychology, Crime & Law*, 29(6), 611–633.
- Van Beek, G., De Vogel, V., & Van de Mheen, D. (2022b). “The moment he realized he needed our joint assistance made the difference”: A case study into working elements in supervision of probation clients with debt. *The Journal of Forensic Practice*, 24(4), 376–389.
- Van Beek, G., De Vogel, V., & Van de Mheen, D. (2023). Financial problems and debt as predictive factors for recidivism. *Criminal Justice and Behavior*, 50(9), 1341–1360.
- Van Eijk, G., & Matthijsse, S. R. (2020). *Schulden en criminaliteit: Literatuuronderzoek en interviews met Rotterdamse sleutelfiguren*. Geraadpleegd van <https://repub.eur.nl/pub/134360>
- Weijters, G., Rokven, J. J., & Verweij, S. (2018). *Monitor nazorg (ex-)gedetineerden – meting 5*. Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum.